

УДК 336.748.12: 330.342.2] (4)

Думич Н.Б.,
здобувач кафедри економічної теорії,
Львівський торговельно-економічний університет*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІКАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Подолання інфляції є однією з найважливіших проблем трансформаційних економік. Хоча інфляційний процес має багато спільних ознак у країнах з трансформаційною економікою, але у кожній з них він протікав по-різному. Цей процес багато в чому залежав від ринкових реформ, які проводилися у певній державі з трансформаційною економікою. На інфляцію, зокрема, впливали: державний дефіцит, зовнішньоекономічний баланс, залучення прямих іноземних інвестицій, виробництво, введення власної грошової одиниці, її девальвація, та прив'язка до інших валют, а також приватизація, лібералізація цін та торгівлі, наявність валютних резервів, інвестиції, торговельний і платіжний баланси, дії уряду, спрямовані на стабілізацію валютного курсу, зовнішній борг, рівень монетизації та приросту грошової маси, банківська система (безнадійні борги), урядові витрати та інші макроекономічні показники. З огляду на важливість цих величин у процесі подолання інфляції у кожній окремій країні, їх можна розглядати, аналізуючи процес подолання інфляції у кожній з досліджуваних країн та загалом у регіоні [4, с. 163–170].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами інфляції у свій час займалися такі вчені: Дж. Локк, Дж. Лоу, Ж.-Б. Сей, А. Сміт, Д. Рікардо, Г. Торнтон, Дж. С. Міль, Р. Оуен, Є. Бем-Баверк, К. Віксель, Г. Касель, У. Мітчел, Н. Тургенев, Л. Радищев, К. Джевонс, А. Маршал, Дж. М. Кейнс, Дж. Р. Гікс, Д. Робінсон, Дж. Мід, М. Фрідман, Дж. Філіпс, Е. Фелпс, Дж. Тобін, Л. Валерас, Р. Лукас та А. Лейонхуфвуд [2].

Серед український вчених можна виділити праці А. Гальчинського, В. Геєця, О. Мельника, М. Савлука. В умовах ринкової трансформації інфляцію аналізували: Я. Корнаї, О. Тимченко, С. Фішер. Проблеми інфляції також вивчали такі науковці, як: Р. Кашпір [3], М. А. Чайковська [5], В. Т. Сусіденко [4], Н. Є. Вдовиченко [1] та ін. Однак у більшості наукових досліджень мало уваги приділено практичним рекомендаціям щодо досліджуваної у статті теми. Усе це свідчить про актуальність даного дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз державної політики регулювання інфляційних процесів у трансформаційних економіках, та, на основі дослідження, надання рекомендацій щодо покращення макроекономічної ситуації в Україні.

Вигляд основного матеріалу дослідження. Країни Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) не мають єдиної моделі трансформаційного процесу. У цих країнах використовувалися еволюційні підходи (Угорщина), або стратегії, побудовані на основі “шокової терапії” (польська модель), але можна виділити також і спільні риси серед цих держав. Характерною особливістю країн ЦСЄ, навіть тих, які використовували найбільш радикальні перетворення, є еволюційність змін.

Загалом інфляційний процес у трансформаційних економіках можна поділити на чотири періоди:

– перший період (1989/1990–1992) характеризувався високим рівнем інфляції. Країни, які мали кращі макроекономічні стартові умови (Чехія, Словаччина) або які швидше розпочали ринкові реформи (Угорщина), досягли позитивних макроекономічних результатів у короткостроковому періоді, а в країнах із значними макроекономічними дисбалансами спостерігався значний рівень інфляції (Польща);

– у другий період (1992–1998) завдяки успішним стабілізаційним заходам, інфляція зменшилася з помірного (Чехія, Словаччина) або високого (Естонія, Латвія, Литва, Словенія) до нижчого рівня завдяки антиінфляційній політиці, жорсткій монетарній політиці та фіксованому обмінному курсу;

– третій період (1998–2000) характеризувався впливом зовнішніх шоків (Азійська криза) на внутрішню економічну ситуацію;

– четвертий період (2001–2016) характеризується зменшенням інфляції нижче 10%.

Експерти прогнозують відновлення зростання ВВП у 2017 р. Це насамперед стосується відновлення експортного потенціалу, здійснення стимулюючої фіскальної та монетарної політики, і відновлення позитивної динаміки на ринку робочої сили. Через значний ВВП-розрив інфляційний тиск передбачається низьким [10, с. 1–3].

Країни ЦСЄ орієнтувалися на створення західного типу центрального банку. Особливістю перехідного періоду для банків є те, що дії центрального банку впливають на економіку із значним

* Науковий керівник: Башнянин Г. І. – д.е.н., професор

лагом. Існує негативний зв'язок між інфляцією та лібералізацією. Також існує негативний зв'язок між зростанням незалежності центрального банку та інфляцією [8, с. 237–264].

Країни ЦСЄ та Балтії, на відміну від України, відкрито обрали курс на інтеграцію у європейські економічні структури. Така позиція стала гарантією для надання їм грошової та інвестиційної допомоги для реструктуризації економік: за 1,5–2 роки 20–42 млрд. дол. Таку підтримку було надано передовсім Польщі, Угорщині, Чехії.

Крім того, країни ЦСЄ зосередились на розв'язанні таких проблем:

- розроблення програм переходу до ринку;
- створення передумов для розвитку приватного сектору;
- зведення до мінімуму втручання держави в ціноутворення;
- запровадження часткової конвертованості валюти, фінансування дефіцитів бюджетів за рахунок випуску облігацій державних позик;
- формування товарних ринків, ринків капіталів і цінних паперів, валютно-фінансових та банківсько-кредитних систем, товарно-грошових бірж, аукціонів.

У період 1990–2016 рр. більшість країн ЦСЄ домоглися помітних успіхів у стабілізації економіки. Процес стабілізації у цих країнах мав такі спільні риси: стабілізація обмінного курсу; швидкий спад високої інфляції; різке скорочення державного дефіциту; припинення швидкого зростання грошової маси.

В економічно розвинутих країнах одним з головних елементів політики з досягнення інфляційних цілей є ефективна система зв'язку з громадськістю, через яку здійснюється вплив насамперед на інфляційні очікування суб'єктів господарювання. Важливими є напрями використання грошової маси, які визначають відповідні пропорції між споживанням на заощадженням, і здійснюють тиск на ціни.

Уряд повинен широко використовувати ринкові інструменти, і обмежувати застосування адміністративних важелів. Тільки за таких умов можна забезпечити довгострокову цінову стабільність.

НБУ повинен надавати громадськості прості, короткі і чіткі пояснення щодо грошово-кредитної політики, а також визначати пріоритетність цілей. Ціллю стратегії комунікації є досягнення кращого розуміння громадськістю грошово-кредитної та курсової політики. Це сприяє покращенню довіри до політики НБУ та підвищенню її ефективності. Сьогодні НБУ не має системної стратегії комунікації, і повідомляє про цілі та заходи короткострокової грошово-кредитної політики, проте чітко не оголошує середньо- та довгострокові цілі, а тільки щорічно публікує звіт про свою діяльність у Основних засадах грошово-кредитної політики, а перспективи довгострокових монетарних стратегій не обговорюються з представниками широкого кола громадськості. Для підвищення прозорості потрібно використовувати різні канали комунікації, оскільки лише шляхом успішного впливу на очікування та вживання відповідних заходів центральний банк може змінити довіру до себе та підтримати свою реальну незалежність [9, с. 1–12].

Окрім встановлення інфляційної цілі, система таргетування інфляції передбачає:

- розробку якісної методології для здійснення прогнозу інфляції [8, с. 237–264];
- функціонування режиму керованого плаваючого валютного курсу;
- високий розвиток фінансових ринків, здатних ефективно використовувати інструменти грошово-кредитної політики та їх вплив на економічний розвиток [7, с. 1–21];
- публічне проголошення урядом і центральним банком реалістичної і прозорої стратегії середньострокової цінової стабільності та проміжної цілі щодо інфляції на період достатній для того, щоб зміни у монетарній політиці встигли впливати на рівень інфляції;
- чітку і комплексну систему комунікацій центрального банку з усіма макроекономічними агентами для підтримання довіри до монетарної політики;
- чітку стратегічну визначеність щодо того, як монетарна політика шляхом зміни відсоткової ставки може доводити рівень інфляції до рівня цільового показника [6, с. 1–35];
- посилення підзвітності центрального банку перед суспільством;
- створення досконалої системи економічного аналізу та прогнозування;
- існування чітких правил та процедур, за якими повинен діяти центральний банк, абсолютно незалежно обираючи інструменти монетарної політики [10, с. 1–3];
- законодавчого затвердження узгодженого усіма зацікавленими сторонами рівня інфляції на довгостроковий період. А коли фактично досягнутий рівень інфляції відрізняється від запланованого, потрібно пояснювати ситуацію щодо такого відхилення, а також скільки часу потрібно для досягнення затвердженої динаміки інфляції.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, інфляційний процес у досліджуваних країнах з трансформаційною економікою проходив по-різному, залежно від макроекономічної ситуації кожної з країн. Незважаючи на певні труднощі, пов'язані з бюджетним дефіцитом, зовнішньоторговельним оборотом, лібералізацією цін, та іншими макроекономічними проблемами, країни цього регіону досягли значних успіхів у цьому процесі. Саме тому доцільно використовувати досвід цих держав, оскільки Україна на початковому етапі ринкових перетворень мала макроекономічну ситуацію, подібну

до ситуації у досліджуваних країнах, але не використала, у повному обсязі своїх можливостей. Отож, на сучасному етапі розвитку ринкової економіки нашої держави, можна використовувати досвід цих країн не тільки в Україні, але й в інших державах з трансформаційною економікою.

Бібліографічний список

1. Вдовиченко Н.Є. Інфляція та її вплив на економіку України / Н.Є. Вдовиченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 1. – С. 93–102.
2. Заррин П. Английская классическая буржуазная политическая экономия / П. Заррин. – М. : Соцэкиз, 1958. – 142 с.
3. Кашпір Р. Фінансово-економічні передумови та окремі проблеми монетарної інтеграції нових членів ЄС / Р. Кашпір // Економіка України. – 2004. – № 1. – С. 64–69.
4. Сусіденко В.Т. Особливості регулювання інфляції в Україні: стан та перспективи / В.Т. Сусіденко, Ю.В. Сусіденко // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2015. – Вип. 2. – С. 163–170.
5. Чайковська М.А. Сучасний стан та особливості регулювання інфляції в Україні / М.А. Чайковська, В.С. Норенко // Молодий вчений. – 2014. – № 5(1). – С. 163–166.
6. Aizenman J. Inflation Targeting and Real Exchange Rates in Emerging Markets / Aizenman J., Hutchison M., Noy I. // IMF Working Paper. – 2016. – № 8. – P. 1–35.
7. Ard C. Inflation in Poland: How Much Can Globalization Explain? / C. Ard // IMF Working Paper. – 2016. – № 41. – P. 1–21.
8. Cukierman A. Central bank reform, liberalization and inflation in transition economies – an international perspective / Cukierman A., Miller G.P., Neyapti B. // Journal of Monetary Economics. – 2012. – Vol. 49. – Iss. 2. – P. 237–264.
9. Inflation and disinflation in Central and Eastern Europe trends in the region // ICEG Budapest European Center. – 2012. – № 5. – P. 1–12.
10. Moseley A. Eastern Europe, Middle East and Africa perspectives / A. Moseley // International Economist – Global Economic Research. – 2010. – № 1. – P. 1–3.

References

1. Vdovychenko, N.Ye. (2015), "Inflation and its impact on the economy of Ukraine", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 1, pp. 93-102.
2. Zarrin, P. (1958), *Angliyskaia klassicheskaia burzhuaznaia politicheskaia ekonomia* [English classical bourgeois political economy], Sotsekiz, Moscow, Russia, 142 p.
3. Kashpir, R. (2004), "Financial and economical preconditions and specific issues of new EU members monetary integration", *Ekonomika Ukrainy*, no. 1, pp. 64-69.
4. Susidenko, V.T. and Susidenko, Yu.V. (2015), "Peculiarities of inflation regulation in Ukraine: condition and perspectives", *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*, Iss. 2, pp. 163-170.
5. Chaikovska, M.A. and Norenko, V.S. (2014), "Current situation and characteristics of inflation regulation in Ukraine", *Molodyi vchenyi*, no. 5(1), pp. 163-166.
6. Aizenman, J., Hutchison, M. and Noy, I. (2016), "Inflation Targeting and Real Exchange Rates in Emerging Markets", *IMF Working Paper*, no. 8, pp. 1-35.
7. Ard, C. (2016), "Inflation in Poland: How Much Can Globalization Explain?", *IMF Working Paper*, no. 41, pp. 1-21.
8. Cukierman, A., Miller, G.P. and Neyapti, B. (2012), "Central bank reform, liberalization and inflation in transition economies – an international perspective", *Journal of Monetary Economics*, Vol. 49, Iss. 2, pp. 237-264.
9. Inflation and disinflation in Central and Eastern Europe trends in the region (2012), *ICEG Budapest European Center*, no. 5, pp. 1-12.
10. Moseley, A. (2010), "Eastern Europe, Middle East and Africa perspectives", *International Economist – Global Economic Research*, no. 1, pp. 1-3.

Думич Н.Б. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІКАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Мета - аналіз державної політики регулювання інфляційних процесів у трансформаційних економіках, та, на основі дослідження, надання рекомендацій щодо покращення макроекономічної ситуації в Україні.

Методика дослідження. Теоретичну, методологічну та інформаційну основу проведення досліджень склали наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань аналізу інфляційних процесів у трансформаційних економіках, офіційні статистичні матеріали Державного комітету статистики України, звіти НБУ та Центральних банків досліджуваних країн. З метою забезпечення достовірності та обґрунтованості одержаних результатів дослідження, для вирішення поставлених завдань використовувались такі методи: індукції та дедукції – при проведенні теоретичних узагальнень, висновків; метод аналогій – при порівнянні закордонного досвіду подолання

інфляції; економіко-статистичний метод – при аналізі макроекономічної політики України; ретроспективний аналіз - при визначенні сутності та причин виникнення інфляції; методи системного аналізу та узагальнення.

Результати. У статті досліджено інфляційний процес у країнах з трансформаційною економікою. Проведено аналіз макроекономічної ситуації кожної з країн. Обґрунтовано заходи подальшого використання досвіду цих держав Україною. Особливу увагу приділено вдосконаленню нормативно-правової бази для підготовки до впровадження режиму таргетування інфляції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному теоретичному і практичному аналізі інфляційного процесу у трансформаційних економічних системах. Вперше проаналізовано інфляційний процес у трансформаційних економічних системах для того, щоб з'ясувати причини виникнення інфляції. Вперше проведено порівняльний аналіз антиінфляційної та валютно-курсової політики в країнах ЦСЄ та Україні, також проаналізовано ситуацію в Україні та її готовність для переходу до таргетування інфляції.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані державними органами, що професійно здійснюють регулювання цін, Міністерством фінансів, Державними статистичними органами.

Ключові слова: таргетування інфляції, процентна ставка, монетарна політика, пропозиція грошей, індекс споживчих цін.

Dumych N.B. TRANSITION ECONOMIES NATIONAL POLICY OF INFLATION PROCESSES REGULATION: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Purpose - an analysis of national policy of inflation processes regulation in transitional economies, and, based on research, making recommendations for improvement of the macroeconomic situation in Ukraine.

Methodology of research. The theoretical and methodological base of scientific research made of national and foreign scholars on the analysis of inflation in transition economies, official statistical data of the State Statistics Committee of Ukraine, reports the NBU and central banks of the investigates countries. To ensure the authenticity and validity of the research results to the goal, the following methods have been used: induction and deduction – during theoretical generalizations and conclusions; analogy method – when comparing foreign experience of inflation timing; economics and statistics as methods of macroeconomic policy of Ukraine analyzing; retrospective analysis - in determining the nature and causes of inflation; methods of system analysis and synthesis.

Findings. In the article the inflationary process in transition economies is investigated. The macroeconomic situation in each country is analyzed. Reasonable steps further using of the investigated countries experience for Ukraine are founded. Particular attention to the normative acts improvement in preparation for the introduction of inflation targeting regime is given.

Originality of the results is a complex theoretical and practical analysis of the inflationary process in transitional economies. For the first time the inflationary process in the transitional economies is analyzed, in order to determine the causes of inflation. For the first time, a comparative analysis of anti-inflationary and exchange rate policies in CEE and the Ukraine is given, also the situation in Ukraine and its readiness to implement inflation targeting is analyzed.

Practical value. Results of the study can be used by state agencies that regulate vocational prices, the Ministry of Finance, the state statistical agencies.

Key words: inflation targeting, exchange rate, fiscal policy, inflationary expectations, interest rate, monetary policy, money supply, consumer price index, price support.

Думыч Н.Б. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНФЛЯЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ЭКОНОМИКАХ: ОПЫТ ДЛЯ УКРАИНЫ

Цель - анализ государственной политики регулирования инфляционных процессов в трансформационных экономиках, и на основе исследования, предоставление рекомендаций по улучшению макроэкономической ситуации в Украине.

Методика исследования. Теоретическую методологическую и информационную основу проведения исследований составили научные труды отечественных и зарубежных ученых по вопросам анализа инфляционных процессов в трансформационных экономиках, официальные статистические материалы Государственного комитета статистики Украины, отчеты НБУ, и Центральных банков исследуемых стран. В целях обеспечения достоверности и обоснованности полученных результатов исследования, для решения поставленных задач использовались следующие методы: индукции и дедукции – при проведении теоретических обобщений, выводов; метод аналогий – при сравнении зарубежного опыта преодоления инфляции; экономико-статистический – при анализе макроэкономической политики Украины; ретроспективный анализ - для определения сущности и причин возникновения инфляции; методы системного анализа и обобщения.

Результаты. В статье исследованы инфляционный процесс в странах с трансформационной экономикой. Проведен анализ макроэкономической ситуации каждой из стран. Обоснованы мероприятия дальнейшего использования опыта этих государств Украиной. Особое внимание уделено совершенствованию нормативно-правовой подготовке к внедрению режима таргетирования инфляции.

Научная новизна исследования заключается в комплексном теоретическом и практическом анализе инфляционного процесса в трансформационных экономических системах. Впервые проанализирован инфляционный процесс в трансформационных экономических системах для того, чтобы выявить причины возникновения инфляции. Впервые проведен сравнительный анализ антиинфляционной и валютно-курсовой политики в странах ЦВЕ и Украины, также проанализирована ситуация в Украине и ее готовность к переходу к таргетированию инфляции.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть использованы государственными органами, которые профессионально, осуществляют регулирование цен, Министерством финансов, Государственными статистическими органами.

Ключевые слова: таргетирование инфляции, процентная ставка, монетарная политика, денежная масса, индекс потребительских цен.